

24. Letní geografická škola – Brno 2016

Země/Svět: Pohyblivá prostorovost

Alois Hynek
Geografický ústav PŘF MU

Motto:

- Žádný člověk není ostrov sám pro sebe, každý je kus nějakého kontinentu, část nějaké pevniny; jestliže moře spláchne hroudu, je Evropa menší, jako by to byl nějaký mys, jako by to byl statek tvých přátel nebo tvůj: smrtí každého člověka je mne méně, neboť jsem část lidstva. A proto se nikdy nedávej ptát, komu zvoní hrana. Zvoní tobě.
- John Donne (asi 1571, Londýn, Anglie - 31. března 1631)
- https://cs.wikiquote.org/wiki/John_Donne

Motivační videa z youtube:

- [Joan Baez](https://www.youtube.com/watch?v=bDMjXGPb16Q)
(<https://www.youtube.com/watch?v=bDMjXGPb16Q>)
- [PJ Harvey](https://www.youtube.com/watch?v=IUbtFw-mXgM)
(<https://www.youtube.com/watch?v=IUbtFw-mXgM>)
- Sbory (youtube: *No Man Is An Island*)

Ale i jiný výklad:

- Every man is an Island [Tides \(Radar Vevo\)](https://www.youtube.com/watch?v=UdJ295hZxBg)
(<https://www.youtube.com/watch?v=UdJ295hZxBg>)

Hynek - LGŠ Brno 2016

3

Prostor a prostorovost

Hynek A. (2011): Geografie, geograficita – prostorovosti.

In: H. Svobodová, ed. Prostorovost: místa, území, krajiny, regiony, globiony. Sborník příspěvků z konference, Brno, GaREP, spol. s r.o., s. 6-50. ISBN 978-80-904308-7-7.

Hynek - LGŠ Brno 2016

4

Vizualita v geografickém vzdělávání

- Je viděné výpovědí?
- Jak souvisí s porozuměním a výkladem?
- Co je to režim vidění?
- Co je 'pohled'?
- Rozdíl: percepce, imaginace, kognice
- Co je význam a smysl?
- Zjednávací přístup

Hynek - LGŠ Brno 2016

5

Základní typy kurikula – M. Young (1998)

- F1 - Klasické stabilní kmenové podsocializované znalosti pro sebe
- F2 - Dovednosti, kompetence 'naučit se učit', přesocializované zkušenostní znalosti
- F3 – působivé znalosti – za hranicemi každodenní zkušenosti žáků

Hynek - LGŠ Brno 2016

6

Crang M. (in Cloke et al., 2014)

- Geografové tráví spoustu času vytvářením reprezentací reality
- Slova a podoby/images: obrázky, tabulky, grafy i mapy
- Heidegger: pro moderního člověka je svět obrazem
- Images jako transparentní modely
- Geertz: symbolické odporuje reálnému (viz trojí řád podle Lacana)
- Utváření idejí a porozumění světu – lidé vybírají a jednají

Hynek - LGŠ Brno 2016

7

- Reprezentace utvářejí lidské jednání, jsou performancí, nikoliv reflexí reality, zobrazují ji
- Mentální mapy – jsou 'pravdivé'? Jak ukazují místní 'realitu'?
- Ukazují, jak je odezva města utvářena sociálním statutem, etnicitou a strachem
- Turistické obrázky a skryté ekonomické procesy, stejně tak literatura, konstrukce 'pravd'

Hynek - LGŠ Brno 2016

8

Situování pozorovatelé: zaujaté vnímání a objektivní vylíčení

- Nebereme celý svět, ale vybíráme, filtrujeme co vidíme a co s tím děláme
- Biologicky – tělesné smysly včetně jejich klamání
- Pozice – vnímáním prostoru, egocentricky, vlastní zkušeností, cestováním, ne $\phi + \lambda$
- Kulturní rámce – vliv sociálních zdrojů, způsobů vidění světa, divácká pozice, D. Haraway - božský klam, mapová zobrazení, úhel pohledu

Hynek - LGŠ Brno 2016

9

Geografie oběhu: reprezentace jako pohyb

- Oběh images/snímku v éře satelitů, globalizace, médií
- Moc a kontrola, vojenský význam
- Satelitní snímky pro vojenství
- Turistické snímky – za jeden den více snímků Paříže než Afriky za celý rok
- Co je fotogenické?
- Snímky jsou selektivní, vyjadřují touhu turistů
- Nereflektují realitu, ale tvarují ji (shape)

Hynek - LGŠ Brno 2016

10

Reprezentace dělají nové reality

- novela Dona DeLillo: White Noise (1985, česky Bílý šum, 1997) o nejfotografovanější stodole v Americe – snímky snímkujících
- pláž Myrtos na Kefalonii/Řecko – vlastně ani na ni nejdou
- Umberto Eco: hyperrealita – kopie významnější než originál
- **simulakry** – kopie bez originálu (Jean Baudrillard) – neexistující pařížské kavárny, Pán Prstenů (Aotorea/NZ jako Moria)

Hynek - LGŠ Brno 2016

11

- film Troja - odehrává na Maltě
- filmová Kefalonie - zcela jiná, i lidé než navštěvovaná turisty
- snímky, filmy plní sny, to, co lidé očekávají
- hladová jižní Etiopie dříve vyvážela potraviny
- selektivní portréty lidí a míst, reprezentace předmětem politiky

Hynek - LGŠ Brno 2016

12

Je tam venku pravda?

- Images nejen odrážejí realitu, ale působí na jednání, zkušenosti a názory
- Intuitivně myslíme, že nejdříve je realita, a pak její podoby
- Jenže jde o oběh, někdy podoba odpovídá podobě, externí realitu vůbec nepotřebují
- Většinu času pracujeme s metaforami, podobami, modely atd.
- Jak předpokládáme, že se vztahují k realitě?
- Tradičně usilujeme o jejich přesnější reprezentace světa
- Perfektní korespondence vede k bizarním závěrům – Borgesova mapa 1:1
- Problém nekonečného regresu – otázka pro Lamu: co je původní?

Hynek - LGŠ Brno 2016

13

R. Kitchin: Explanation-Understanding (in Cloke, et al., 2014)

Případ chudoby/poverty

- **Empiricismus** – data, tvrzení, popisná statistika, která 'mluví'
- **Pozitivismus** – průzkum, dotazníky, testování hypotéz, kvantitativ.
- **Fenomenologie** – etnografie, přirozený svět, hlubší rozhovory
- **Existencialismus** – vhled, participativní rozhovory, kvalitativní postupy

Hynek - LGŠ Brno 2016

14

- **Pragmatismus** – zúčastněné pozorování, etnografie, jednotlivci
- **Marxismus** – akumulace kapitálu, strukturace společnosti, kvantitativní postupy
- **Post-strukturalismus** – pozorování, dekonstrukce dokumentů, diskurz, praktiky, normy, mýty, marginalizace lidí
- **Feminismus** – studium moci, nerovnosti, rozhovory, ohniskové skupiny, etnografie, participativní metody

Hynek - LGŠ Brno 2016

15

Literární zdroje

- Cloke P., Crang P., Goodwin M., eds. (2014): *Introducing Human Geographies*. 3 London, rd ed. Routledge, 1058 s.
- Fišerová, M. (2015): *Obraz a moc, Rozhovory s francouzskými mysliteli*. Praha, Karolinum, 184 s.
- Hynek ,A. (2015): *Kulturní krajina – ekosystémy, nebo režim vidění a pohled? Fyzickogeografický sborník 13, Nejen fyzická geografie ve studiu kulturní krajiny. Příspěvky z 32. výroční konference Fyzickogeografické sekce České geografické společnosti konané 4. a 5. února 2015 v Brně, ed. V. Herber, s. 25-31. ISBN 978-80-210-8065-2, MU Brno*

Hynek - LGŠ Brno 2016

16

- Hynek, A. (2014): Mentální mapy míst. In: Diviaková, A. (ed.), 2014: Stav a trendy integrovaného manažmentu životného prostredia. Vydavateľstvo TU vo Zvolene, 220 pp., vedecká monografia, p.196-213.
- Wylie, J. (2009): Landscape (Key Ideas in Geography). London, New York: Routledge, 264 s.
- Young, M. (1998): The Curriculum of the Future. From the 'New Sociology of Education' to a Critical Theory of Learning. Falmer Press, London, 215 s.

Soubor map, obrázků, snímků

Zdroje:

- The Economist, Právo, USGS
- <https://www.mn.uio.no/ceed/english/research/subjects/dynamic-earth/>
- Atlante Geografico Metodico DeAgostini, 2012, Novara, Istituto Geografico deAgostini, 240 s. +16 příl.
- Atlas der Globalisierung, 2009, *Le Monde diplomatique*, Paris, Redaktion der deutschen Ausgabe: Bauer B., Bartz D. et al., Berlin, taz Verlags- und Vertriebs GmbH, 213 s. + CD-ROM
- Collins School World Atlas, 2010, 96 s.
- Concise Atlas of the World, 4th ed, 2008. London, DK, 349 s.

- De Grote Bosatlas, 54 editie 2012. Groningen, Noordhoff Uitgevers, 316 s.
- Diercke International Atlas. Geography/History/economics/politics/Sciences. 1st ed. 2010, Michael T., coord., Brunswick, Westerman, 225 s.
- Diercke Die Welt im Wandel Satellitenbildatlas, red. M. Eisl, T. Michael, 1. Auflage 2010, Braunschweig, Westermann, 298 s.
- Diercke Weltatlas, red. W. Gehring, B.Richter, R. Schlimm, 1. Auflage 2008, Braunschweig, Westermann, 223 s.
- Fizikogeografičeskij atlas mira (1964), Moskva, AN SSSR, GUGiK SSSR, 296 s.

Hynek - LGŠ Brno 2016

19

- GeoGlobal Change, 1996. L. Beckel, RV Verlag, Stuttgart, 160 s.
- Goode's World Atlas, 22nd ed., 2009. Woods Drive Skokie: Rand McNally, 400 s.
- Grosser Kozen-Atlas mit Atlas CD, 1. Auflage, 2011. Wien, Verlag Ed. Hölzel, 205 s.
- Haack Weltatlas. 2007. 1.Auflage, Stuttgart – Gotha, Ernst Klett Verlag, 272 s.
- Hölzel-Weltatlas für die Oberstufe. Wien: Geografisches Institut Ed. Hölzel, 160 pp.
- Le grand atlas géographique Le Monde 2015, Paris, 496 pp.
- National Geographic Concise Atlas of the World, 2nd. Ed., 2008. Washington, National Geographic Society, 160 s.

Hynek - LGŠ Brno 2016

20

- Neuer Kozen Atlas. 12. Aktualisierte Auflage, 2008. Wien, Verlag Ed. Hölzel. GmbH Nfg KG., 205 s.
- Philip's Modern School Atlas, 97th ed., Philip's, Melksham, 184 s.
- Philip's Atlas of the Oceans, ed. J. Pernetta, 2nd ed. 2000, London, Philip's, 208 s.
- Resources and Environment World Atlas. Vienna , Russian Academy of Science, Institute of Geography, Ed. Hölzel,. Vol. 1+2: 190 plates + expl. text, 1998
- Satellitenbild WeltAtlas (original: The Cartographic Satellite Atlas of the World, 1997, Robas BV Weesp, Nederland), Bechtermünz Verlag, Augsburg, 144 s.

- Schweizer Weltatlas, 2010, Spiess E., ed. Hrsg. Konferenz der kantonalen Erziehungsdirektoren (EDK), 240 s.
- The State of the World Atlas, 8th ed., D.Smith, 2008. Oxford, Earthscan, 144 s.
- The Times Comprehensive Atlas of the World, 13th ed. 2011, London, Times Books, 223 s.
- Unterstufen Schulatlas, 2006, Wien, Freytag-Berndt u. Artaria, 182 s.